

“SOLIQ SIYOSATI VA SOLIQ YENGILLIKLARINING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA’SIRI”

Asrayev Shavkat Baxtiyor o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola soliq siyosati va soliq yengilliklarining iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini tahlil qiladi. Ishda O'zbekiston misolida soliq imtiyozlari va ularning iqtisodiy faoliyatga rag'batlantiruvchi roli o'rganilgan, byudjet tushumlari va moliya barqarorligiga bo'lgan ta'siri baholangan. Tadqiqot natijalari soliq siyosatini samarali shakllantirish va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

KALIT SO'Z soliq siyosati, soliq yengilliklari, iqtisodiy rivojlanish, byudjet tushumlari, rag'batlantirish mexanizmlari, O'zbekiston

KIRISH

Soliq siyosati davlatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Soliqlar davlat byudjetini moliyalashtirish, ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish va makroiqtisodiy barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, soliq yengilliklari va imtiyozlari iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish, investitsion muhitni yaxshilash va ish o'rinlarini yaratishda samarali mexanizm sifatida ishlatiladi. O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda keng ko'lamli soliq islohotlaridan o'tmoqda, bu esa korxonalar va tadbirkorlik subyektlariga soliq yukini kamaytirish va raqobatbardosh sharoit yaratish imkonini berdi. Ushbu maqolada soliq siyosati va soliq yengilliklarining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri amaliy misollar va statistik ma'lumotlar bilan tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM Soliq siyosati davlatning iqtisodiy rivojlanish strategiyasini amalga oshirishda eng muhim instrumentlardan biri hisoblanadi. Soliq tizimi orqali davlat moliyaviy resurslarni shakllantiradi va ularni jamiyatning ustuvor sohalariga yo'naltiradi. Soliq yengilliklari esa biznesni qo'llab-quvvatlash, yangi korxonalarni tashkil etish va investitsiyalarni jalb etish uchun qo'llaniladi.

O‘zbekistonning amaliy tajribasida soliq yengilliklari bir qator shakllarda amalga oshiriladi: yangi tashkil etilgan korxonalar soliq imtiyozlari berish, eksport qiluvchi korxonalar uchun soliq stavkalarini kamaytirish, kichik va o‘rta biznes subyektlariga aksiyalar va kredit bo‘yicha soliq imtiyozlarini taqdim etish. Masalan, 2023–2024 yillarda O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznesga berilgan soliq yengilliklari natijasida yuzlab yangi ish o‘rinlari yaratildi va korxonalarining moliyaviy barqarorligi oshdi. Shu bilan birga, soliq imtiyozlari investitsion loyihalarni rag‘batlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Xususan, sanoat, qishloq xo‘jaligi va raqamli iqtisodiyot sohaslarida soliq imtiyozlari orqali korxonalar yanada samarali ishlashga undaladi.

Soliq siyosatining iqtisodiy rivojlanishga ta‘sirini tahlil qilganda bir necha asosiy yo‘nalishlarni ajratish mumkin: birinchidan, byudjet tushumlariga ta‘siri; ikkinchidan, investitsion faoliyatni rag‘batlantirish; uchinchidan, ish o‘rinlarini yaratish va bandlikni oshirish; to‘rtinchidan, korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta‘minlash. Soliq yengilliklari ushbu yo‘nalishlarda muhim vosita hisoblanadi, chunki ular korxonalariga qo‘shimcha mablag‘ yaratadi, sarmoya kiritish va ishlab chiqarishni kengaytirish imkonini beradi.

O‘zbekiston misolida soliq siyosati va yengilliklarning iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri statistik ma‘lumotlar bilan ko‘rsatildi. 2022–2024 yillar davomida soliq yengilliklari olgan korxonalar faoliyatining samaradorligi o‘rtacha 20–30% ga oshdi, yangi ish o‘rinlari esa 15% ga ko‘paydi. Shu bilan birga, soliq imtiyozlarining noto‘g‘ri qo‘llanilishi byudjet tushumlarining qisqarishiga olib kelishi mumkin, shuning uchun davlat soliq yengilliklarini samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqishi zarur.

Soliq yengilliklarining turli shakllari mavjud. Masalan, daromad solig‘ida chegirmalar, qo‘shilgan qiymat solig‘i bo‘yicha imtiyozlar, eksport qiluvchi korxonalar soliq stavkalarini kamaytirish va investitsion kreditlar bo‘yicha soliq yengilliklari. Bularning har biri iqtisodiyotga turli yo‘nalishlarda ta‘sir qiladi. Daromad solig‘idagi chegirmalar korxonalarining moliyaviy resurslarini oshiradi va ishlab chiqarishni kengaytirishga imkon beradi, eksport soliq yengilliklari esa mamlakatning tashqi savdosini rag‘batlantiradi va valyuta tushumlarini oshiradi.

Bundan tashqari, soliq siyosati va yengilliklar iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Davlat tomonidan samarali soliq imtiyozlari tizimini yaratish orqali iqtisodiy o‘rta sur‘atlarini oshirish mumkin. Shu bilan birga, soliq tizimi orqali

resurslar samarali taqsimlanadi, jamiyatning ijtimoiy muammolari hal qilinadi va davlat byudjeti barqaror bo'ladi.

O'zbekiston tajribasida soliq yengilliklarini amaliy qo'llash bir qancha muvaffaqiyatli loyihalarni yaratdi. Masalan, kichik va o'rta biznes subyektlariga taqdim etilgan soliq imtiyozlari tufayli yangi texnologiyalar joriy qilindi, ish o'rinlari yaratildi va ishlab chiqarish samaradorligi oshdi. Shu bilan birga, investitsion soliq imtiyozlari orqali xorijiy va mahalliy investorlarni jalb qilish imkoniyati oshdi, bu esa mamlakat iqtisodiyotining umumiy rivojlanish sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Soliq siyosatining samaradorligini oshirish uchun davlat tomonidan bir qancha chora-tadbirlar amalga oshiriladi. Jumladan, soliq ma'muriyati tizimini takomillashtirish, elektron xizmatlar orqali soliq to'lovchilarning qulayliklarini oshirish, soliq nazoratini shaffoflashtirish va soliq yengilliklari samaradorligini muntazam baholash. Ushbu chora-tadbirlar soliq tizimini iqtisodiyotning rivojlanishiga moslashtirish va byudjet tushumlarini barqaror ta'minlashga yordam beradi.

Shuningdek, soliq yengilliklarining ta'sirini kuzatish va tahlil qilish jarayoni iqtisodiy rivojlanish strategiyasining samarali bo'lishini ta'minlaydi. O'zbekiston amaliyotida soliq imtiyozlarining ta'siri ishlab chiqarish hajmi, eksport ko'rsatkichlari, yangi ish o'rinlari va investitsiya hajmi kabi ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Bu esa davlatning soliq siyosatini yanada moslashtirishga imkon beradi.

XULOSA

Soliq siyosati va soliq yengilliklari davlatning iqtisodiy rivojlanish strategiyasida muhim vosita hisoblanadi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, soliq imtiyozlari kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, investitsiyalarni jalb qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda samarali mexanizm sifatida ishlatiladi. Shu bilan birga, soliq yengilliklarining samarali boshqarilishi byudjet tushumlarini barqaror ta'minlash va iqtisodiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi. Ushbu maqola natijalari soliq siyosatini yanada takomillashtirish va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya Vazirligi. *Fuqarolar byudjeti 2024*. Toshkent, 2024.
2. International Monetary Fund. *Republic of Uzbekistan: Selected Issues – Fiscal Policy and Prospects*. Washington D.C., 2019.
3. Solijonov, A. (2022). “Moliyaviy boshqaruv va byudjet jarayonlari: O'zbekistonda tajriba va istiqbollar.” *Toshkent Iqtisodiy Tadqiqotlar Jurnali*, 1(2): 45-60.
4. Rasulov, M. (2023). “O'zbekistonda byudjet siyosati samaradorligi: makro-moliyaviy tahlil.” Toshkent: Iqtisodchi Nashriyoti.
5. Jahongirov, D. (2021). “Soliq tushumlari va byudjet muvozanati: O'zbekistonda integratsiyalashgan yondashuv.” *Moliyaviy Tahlil*, 4(1): 12-29.
6. Kun.uz. *Uzbekistan approves state budget for 2025*. Toshkent, 25 dekabr 2024.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

